

Анастасія ШЕВЧЕНКО, юрист

ЯК УКЛАСТИ ДОГОВІР ПОЗИЧКИ

Основною особливістю договору позики є його безоплатність. Це значить, що суб'єкт господарювання за таким договором може взяти в безплатне користування як рухоме, так і нерухоме майно. У цій консультації розповімо, як правильно оформити такий договір і на які нюанси слід звернути увагу.

Правове регулювання

Порядок документального оформлення договору позики регулюється нормами гл. 60 ЦК (ст. 827–835 ЦК). За цим договором одна сторона безоплатно передає або зобов'язується передати другій стороні річ для користування протягом установленого строку (ч. 1 ст. 827 ЦК).

Сторонами договору є **позичкодавець і користувач**. Позичкодавцем може бути як юридична, так і фізична особа.

? У чому особливість договору позики та чим він відрізняється від договору оренди?

Укладаючи договір позики, зверніть увагу на **заборону**, установлену ч. 2 ст. 829 ЦК: юрособа-позичкодавець не може передавати в безплатне користування належне йому майно: своєму засновникові, учасникові, керівникові або члену органу управління або контролю.

Головна відмінність договору позики від договору оренди в тому, що користування майном (річчю) здійснюється **на безплатній основі**. На це слід прямо вказати в договорі (ч. 2 ст. 827 ЦК). А от оренда завжди платна, оскільки в договорі оренди обов'язково вказується ціна (розмір платежів).

Форма договору

Договір позики за участю юрособи укладається в **простій письмовій формі** (ч. 2 ст. 828 ЦК).

Нотаріальному посвідченню підлягає договір позики:

- будівлі/капітальної споруди, укладений на три та більше роки (ст. 793, ч. 3 ст. 828 ЦК);

- транспортного засобу (далі – ТЗ), крім наземного самохідного ТЗ, якщо хоча б однією з його сторін є фізособа (ч. 4 ст. 828 ЦК).

Урахуйте: у випадку недотримання сторонами вимоги про нотаріальне посвідчення договір вважається нікчемним (ст. 220 ЦК).

Чи треба засвідчувати в нотаріуса договір позики автомобіля з фізособою?

На це запитання немає однозначної відповіді. Справа в тому, що в чинному законодавстві України немає визначення наземного самохідного ТЗ. Розшифровується тільки термін «наземні транспортні засоби».

Цим пробілом у законодавстві користуються перевіряючі, які оспорюють дійсність договорів позики, укладених із фізособою без участі нотаріуса. Тому, якщо ви не засвідчили нотаріально такий договір, вам потрібно бути готовими відстоювати свої права в суді. Зазначимо, що судова практика стає на сторону суб'єктів господарювання та визнає, що автомобіль відноситься до наземних самохідних ТЗ. Тому такі договори позики не підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню (див. постанову Луганського окружного адміністративного суду від 11.07.16 р., ЄДРСР, реєстр. № 58856767).

Істотні умови договору

ЦК не містить перелік істотних умов для договору позики. Згідно зі ст. 180 ГК істотними умовами такого договору є предмет і строк дії.

Ще раз звертаємо увагу: ціна в цьому договорі не вказується, тому що він не передбачає справляння плати за користування майном.

Предмет договору позички

Предметом договору позички може бути будь-яке індивідуально-визначене майно (речі).

Індивідуально-визначеними вважаються речі, які:

- мають індивідуальні ознаки, властиві тільки їм, які дають можливість легко ідентифікувати річ (наприклад, будівля, яка розташована за конкретною адресою);
- не є замінними (наприклад, не можна передати в безплатне користування зерно, оскільки це замінна річ);
- у процесі кількарізного споживання зберігають первісний вигляд (тобто це повинна бути неспоживана річ, яку не можна «витратити» у процесі користування).

Після закінчення строку дії договору позички користувач зобов'язаний повернути майно в тому ж стані, у якому він його отримав (ст. 833 ЦК).

? Яким документом слід оформляти передавання майна за договором позички?

Передавання майна користувачеві оформляється **актом приймання-передачі речі (майна) у користування**, який складається в довільній формі з урахуванням вимог до первинних документів, установлених ст. 9 Закону № 996. У такому акті необхідно вказати, яке конкретно передається майно, і дати його характеристики. Наприклад, якщо це автомобіль, то в акті потрібно відобразити його марку, модель, номер, у якому стані передається і т. д.

Строк дії договору позички

Якщо сторони не встановили в договорі позички строк користування річчю, такий строк визначається виходячи з мети, для якої річ передана в позичку (ст. 831 ЦК).

Користувач має право повернути річ, передану йому в користування, у будь-який час до закінчення строку дії договору. Але якщо така річ потребує особливого догляду або зберігання, тоді користувач зобов'язаний попередити позикодавця про відмову від договору не пізніше ніж за 7 днів до повернення речі (ст. 834 ЦК).

До відома: якщо після закінчення строку дії договору користувач не поверне річ, то позикодавець має право вимагати повернення речі з відшкодуванням нанесених збитків (ст. 836 ЦК).

Інші умови договору

Крім істотних умов договір позички може містити й інші умови. **Рекомендуємо** прописати в ньому, зокрема, права та обов'язки сторін.

? Які права та обов'язки має позикодавець?

Згідно із ч. 1 ст. 832 ЦК позикодавець має право на відчуження речі, яка була передана ним користувачеві за договором позички. Тобто він може, наприклад, її продати. Слід зазначити, що в користувача немає переважного права перед третіми особами купити цю річ (ч. 2 ст. 832 ЦК).

А основним обов'язком позикодавця є передання майна в користування в зазначений у договорі строк. У протилежному разі користувач має право вимагати розірвання договору позички та відшкодування завданих збитків (ст. 830 ЦК).

? Які права та обов'язки має користувач?

Користувач має право повернути річ, передану йому в користування, у будь-який час до закінчення строку дії договору.

Основний обов'язок користувача – підтримувати в належному стані річ, передану йому в користування за договором позички. Тобто нести певні витрати, пов'язані з виконанням даного договору (наприклад, проводити поточний ремонт автомобіля або приміщення).

Крім того, користувач зобов'язаний (ч. 2 ст. 833 ЦК):

- використовувати річ за її цільовим призначенням або відповідно до мети, визначеної в договорі позички;
- особисто використовувати річ, передану в користування, якщо інше не передбачене умовами договору позички;
- після закінчення строку дії договору повернути позикодавцеві річ у тому ж стані, у якому вона була на момент її передавання в користування.

Розірвання та припинення договору

Згідно із ч. 2 ст. 834 ЦК позикодавець має право вимагати розірвання договору та повернення йому речі, яка знаходиться в користування, якщо:

- у зв'язку з непередбаченими обставинами (або за його рішенням) річ стала необхідна йому самому;
- використання речі не відповідає її призначенню, а також умовам договору позички;
- річ була самостійно передана користувачем у користування третій особі;
- у результаті недбалого поводження річ може бути пошкоджена або знищена.

Припустимо, позичкодавець продав річ, яку він передав у позичку. У цьому випадку новий

власник речі має право вимагати розірвання договору позички, укладеного без зазначення строку його дії. При цьому користувач повинен бути попереджений заздалегідь – у строк, що відповідає цілі позички (ч. 3 ст. 834 ЦК).

У випадку смерті фізособи або ліквідації юрособи, якій за договором позички була передана в користування річ, договір припиняє свою дію, тобто право спадкування не виникає (ст. 835 ЦК).

Наведемо **зразок** договору позички.

ЗРАЗОК

Договір позички транспортного засобу № 1

м. Київ

20.02.20 р.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Сатурн» (далі – Позичкодавець) в особі директора Слісаренка Олексія Михайловича, який діє на підставі статуту, з однієї сторони, і товариство з обмеженою відповідальністю «Меркурій» (далі – Користувач) в особі директора Михайленка Петра Васильовича, який діє на підставі статуту, з другої сторони (разом далі по тексту – Сторони, а кожна окрема – Сторона), уклали цей договір (далі – Договір) про таке:

1. Предмет Договору

1.1. Позичкодавець передає, а Користувач приймає в тимчасове безоплатне користування мікроавтобус марки Renault Master груз. L4H3, 2018 року випуску, номерний знак AA 12345 AB (далі – транспортний засіб).

1.2. Транспортний засіб є власністю Позичкодавця і зареєстрований за ним у Центрі ДАІ 3214 15.04.18 р.

2. Строк користування транспортним засобом

2.1. Строк, на який передається в користування транспортний засіб, становить 12 календарних місяців із моменту його передання.

3. Порядок передання транспортного засобу

3.1. Позичкодавець у триденний строк із моменту підписання Договору має передати транспортний засіб Користувачеві.

3.2. Транспортний засіб вважається переданим із моменту підписання Сторонами (уповноваженими представниками Сторін) акта приймання-передачі.

3.3. Користувач самостійно забезпечує вивіз транспортного засобу Позичкодавця.

4. Права та обов'язки Сторін**4.1. Користувач зобов'язується:**

4.1.1. Використовувати транспортний засіб відповідно до його призначення, визначеного умовами Договору.

4.1.2. У присутності Позичкодавця перевірити стан транспортного засобу в момент його приймання-передачі. У разі невиконання цього обов'язку буде вважатися, що транспортний засіб переданий Користувачеві в належному стані.

4.1.3. Підтримувати транспортний засіб у належному стані.

4.1.4. Нести витрати, пов'язані з використанням транспортного засобу, зокрема зі сплатою податків та інших платежів.

4.1.5. Не передавати транспортний засіб у користування третім особам.

4.1.6. Відшкодувати збитки, які можуть бути завдані третім особам, а також нести всі інші ризики, пов'язані з використанням транспортного засобу як джерела підвищеної небезпеки.

4.1.7. Відшкодувати збитки, завдані Позичкодавцеві внаслідок пошкодження транспортного засобу, якщо Користувач не доведе, що це сталося не з його вини.

4.1.8. У разі припинення дії Договору повернути Позичкодавцю транспортний засіб у стані, не гіршому, ніж на час передання його в позиčku, з урахуванням фізичного зносу.

4.2. Користувач має право:

4.2.1. Розірвати Договір в односторонньому порядку та вимагати відшкодування завданих йому збитків у разі порушення Позичкодавцем строку передання транспортного засобу.

4.2.2. Використовувати транспортний засіб без будь-яких обмежень щодо території використання, у тому числі з правом виїзду за кордон.

4.2.3. У разі поломки транспортного засобу не з вини Користувача вимагати у Позичкодавця компенсації за фактично понесені витрати на ремонт транспортного засобу.

4.2.4. Повернути транспортний засіб у будь-який час до спливу строку дії Договору. Якщо транспортний засіб потребує особливого догляду або зберігання, повідомити Позичкодавця про відмову від Договору не пізніше ніж за сім календарних днів до дати повернення транспортного засобу.

4.3. Позичкодавець зобов'язується:

4.3.1. Своєчасно передати транспортний засіб Користувачеві.

4.3.2. Попередити Користувача про особливі властивості та недоліки транспортного засобу, які йому відомі і які можуть бути небезпечними для життя, здоров'я, майна Користувача або призвести до пошкодження самого транспортного засобу.

4.3.3. Забезпечувати за власний рахунок технічне обслуговування та капітальний ремонт транспортного засобу.

4.4. Позичкодавець має право:

4.4.1. У будь-який час розірвати Договір в односторонньому порядку та вимагати повернення транспортного засобу.

4.4.2. У разі неповернення транспортного засобу в узгоджений Договором строк вимагати його примусового повернення зі стягненням неустойки та понесених збитків.

4.4.3. У разі повернення транспортного засобу із суттєвими пошкодженнями або недоліками вимагати від Користувача відшкодування його вартості, установленої Договором.

4.4.4. Відчужити транспортний засіб третій особі. Користувач не має переважного права перед іншими особами на купівлю транспортного засобу, переданого йому в позиčku.

5. Порядок повернення транспортного засобу

5.1. Користувач зобов'язується протягом двох календарних днів після закінчення дії Договору повернути Позичкодавцеві транспортний засіб у такому самому стані, в якому він перебував на момент його передання Користувачеві, з урахуванням нормального зносу.

5.2. Транспортний засіб вважається поверненим Позичкодавцеві Користувачем з моменту підписання акта приймання-передачі Сторонами (уповноваженими представниками Сторін).

6. Відповідальність Сторін

6.1. У разі порушення своїх зобов'язань за Договором Сторона несе відповідальність згідно із чинним законодавством України та Договором. Порушенням зобов'язання є його невиконання або неналежне виконання, тобто виконання із порушенням умов, визначених Договором.

6.2. У разі порушення строку передання транспортного засобу в користування, указанного в п. 3.1 Договору, Позичкодавець зобов'язаний сплатити Користувачеві пеню в розмірі подвійної облікової ставки НБУ за кожен день прострочення передання транспортного засобу.

6.3. У разі порушення Користувачем строку повернення транспортного засобу, вказаного в п. 5.1 Договору, він повинен сплатити на поточний рахунок Позичкодавця пеню в розмірі подвійної облікової ставки НБУ за кожен день прострочення передання транспортного засобу.

6.4. Сторона, яка порушила умови Договору, зобов'язана сплатити неустойку протягом п'яти банківських днів із моменту отримання відповідної письмової вимоги від іншої Сторони.

7. Порядок вирішення спорів

7.1. Усі спірні питання, що виникають під час виконання Договору, розв'язуються шляхом переговорів.

7.2. Спірні питання, які не можуть бути розв'язані шляхом переговорів, підлягають розгляду в судовому порядку відповідно до чинного законодавства України.

8. Строк дії Договору

8.1. Договір вважається укладеним із моменту його підписання Сторонами (уповноваженими представниками Сторін) і діє до повного виконання Сторонами своїх зобов'язань. Кожна Сторона має право вимагати дострокового розірвання Договору.

9. Прикінцеві положення

9.1. Строк надання позики може бути продовжено за згодою Сторін. У цьому випадку строк дії Договору продовжується на відповідний строк, що оформлюється додатковою угодою до Договору.

9.2. Після підписання Договору всі попередні переговори, листування, договори та будь-які інші усні або письмові домовленості Сторін, що стосуються умов Договору, втрачають юридичну силу, але можуть використовуватися для тлумачення умов Договору.

9.3. Договір складено у двох примірниках, які мають однакову юридичну силу.

10. Реквізити та підписи Сторін

<...>

ВИСНОВКИ

За договором позики майно (річ) передається в безплатне користування.

Юрособа-позичкодавець не може передавати в безплатне користування належне йому майно: своєму засновникові, учасникові, керівникові або члену органу управління або контролю.

Форма договору позики залежить від об'єкта позики та від того, хто виступає сторонами за договором. Наприклад, договір позики приміщення, укладений на три та більше роки, підлягає нотаріальному посвідченню.

У позику може передаватися будь-яке індивідуально-визначене майно (речі). Факт передання слід зафіксувати шляхом складання акта приймання-передачі майна (речі) у користування.